לך לך

א. עס שטייט אין משנה[1]: „עשרה דורות מנח ועד אברהם להודיע כמה ארך אפים לפניו שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שבא אברהם אבינו וקבל שכר כולם".

דארף מען פארשטיין: וויבאלד די עשרה דורות זיינען געווען „מכעיסין ובאין", ווי עס ווערט געזאגט אין דער משנה גופא, טא וואס פאר א שכר האט זיי געקומט וואס אברהם האט עס באקומען?

נאכמער, פריער זאגט די משנה: „עשרה דורות מאדם ועד נח להודיע כמה ארך אפים לפניו שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול" — ניט צוגעבנדיק אז נח „קבל שכר כולם"; און ס'איז פארשטאנדיק אין פשטות: וויבאלד „היו מכעיסין ובאין", האבן זיי במילא קיין שכר ניט פארדינט.

לויט דעם ווערט נאך מער ניט פארשטאנדיק, פארוואס ביי די „עשרה דורות מנח ועד אברהם", וועלכע זיינען אויך געווען „מכעיסין ובאין", פירט אויס די משנה אז אברהם „קבל שכר כולם"?

פאראן מפרשים[2] וואס פארענטפערן, אז יעדער מענטש האט א פאראויס באשטימטן חלק אין גן עדן[3], נאר אויב ער איז „נתחייב" (וואס דעמאלט נעמט ער „חלקו בגיהנם") דאן קומט א צווייטער וואס איז „זכה", און „נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע"[3].

לפי זה אבער ווערט שווער אינעם ערשטן פאל — „עשרה דורות מאדם ועד נח כו'": וויבאלד זיי זיינען אויך געווען „מכעיסין ובאין", און נח איז געווען „צדיק גו' בדורותיו"[4], האט דאך נח געדארפט נעמען „חלקו וחלק חבירו (פון די עשרה דורות) בג"ע"?

ב. מפרשים[5] זיינען עס מסביר: היות אז נח האט ניט מתפלל געווען על אנשי דורו[6], ער האט זיך ניט אפגעגעבן מיט מקרב זיין די מענטשן פון זיין דור צום אויבערשטן און פועל זיין זיי זאלן זיך פירן כדבעי[7], דעריבער איז זיין „זכה" ניט געווען גענוג גרויס אז ער זאל נעמען „שכר כולם";

משא"כ אברהם, וואס האט מפרסם געווען אלקותו בעולם („ויקרא שם בשם ה' א־ל עולם"[8]) און האט מקרב געווען מענטשן צום אויבערשטן, ווי חז"ל[9] זאגן אויפן פסוק[10] „ואת הנפש

1) אבות פ"ה מ"ב.

2) ראה רבינו יונה, רע"ב ופירש"י לאבות שם.

3) חגיגה טו, א.

4) ר"פ נח.

5) ראה מחזור ויטרי כאן. לקו"ש ח"ג ע' 756 ואילך. וראה רש"י ור"י (ועוד) כאן: נח כו' לא הי' צדיק כ"כ כו'.

6) זח"א סז, ב. קו, א. רנד, ב. ח"ג טו, א.

7) ואף שנח הי' „אומר להם עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם אולי ישובו" (פרש"י נח ו, יד — ע"פ תנחומא ה), ובסנהדרין (קח, א־ב): מלמד שהי' נח הצדיק מוכיח אותם כו' — מ"מ: נח לא התעסק עם אנשי דורו כו', ורק כשבאו אליו ושאלו ע"ד בנין התיבה כו' אז הוכיח אותם (ראה לקו"ש ח"ב ע' 322. לעיל ע' 40. לקמן ע' 89).

8) וירא כא, לג. וראה רמב"ם הל' ע"ז פ"א ה"ג.

9) ב"ר פל"ט, יד. וש"נ. זח"א עט, א. ובכ"מ. פרש"י ותרגום פרשתנו יב, ה. וראה גם סוטה י, רע"ב. ב"ר שם, טז. ובכ"מ.

10) פרשתנו שם.

אשר עשו בחרן", האט ער דעריבער זוכה געווען צו מקבל זיין „שכר כולם".

עס בלייבט אבער נאך אלץ ניט מובן: אנגעמענדיק אז אויך די עשרה דורות שמאדם ועד נח האבן גרייט א באשטימטן שכר (ווייל כל אדם יש לו חלק בג"ע וכו', כנ"ל) און וויבאלד אז נח האט זייער שכר ניט באקומען ווייל אים האט געפעלט דער זכות דערויף — היינט ווער האט גענומען זייער חלק אין ג"ע?

און מ'קען ניט זאגן, אז קיינער האט עס טאקע ניט באקומען, ווארום אויף ג"ע שטייט[11] „ויניחהו בג"ע לעבדה ולשמרה", און לאחר חטא עץ הדעת איז דער ג"ע דער ארט פון קבלת השכר פאר דעם לעבדה אלו רמח מ"ע און לשמרה אלו שסה מל"ת[12] אין עולם הזה — ג"ע איז באשטימט פאר דעם אדם מיט א תכלית און ציל; קען דאך ניט געמאלט זיין אז אן ארט אין ג"ע זאל בלייבן „ליידיג" ובפרט אן ארט וואס איז כולל חלקים פון אלע מענטשן פון צען דורות און גאר לאנגע דורות[13] — עמיצער מוז דארט קומען און דערפילן דעם תכלית פון ג"ע.

מוז מען דעריבער זאגן, אז די עשרה דורות מאדם עד נח האבן מלכתחילה ניט געהאט קיין שום צוגעטיילטן חלק — שכר: מ'דארף אבער פארשטיין: מיט וואס זיינען זיי מיט זייער „מכעיסין" געווען אנדערש און ערגער פון די צווייטע עשרה דורות?

ג. אויך איז ניט פארשטאנדיק: וואס איז בכלל דער חידוש פון דער משנה אז דער אויבערשטער איז אן „ארך אפים"? ס'איז דאך א בפירוש־ער פסוק[14]: „ה' (א־ל) ארך אפים" און דאס מיינט (ווי רש"י[15] ברענגט אראפ) „לצדיקים ולרשעים"?

בפשטות קומט אויס[16], אז דער חידוש פון דער משנה איז — „כמה ארך אפים כו'": אין פסוק ווערט ניט דערמאנט ביז וויפל עס ציט זיך דעם אויבערשטנ'ס „ארך אפים"; דעריבער זאגט די משנה „להודיע כמה כו'", אז דער אויבערשטער איז מאריך אף ביז אפילו „עשרה דורות".

מען דארף אבער פארשטיין: וואס איז טאקע די הסברה דערפון וואס דער אויבערשטער איז מאריך אף ביז אפילו „עשרה דורות"? און וואס איז די הדגשה פון „עשרה דורות" דוקא?

ד. וועט מען דאס אלץ פארשטיין דורך מבאר זיין נאך אן ענין: דער סדר המשניות איז דאך אויסגעשטעלט בדיוק[17], ובפרט — אין דעם זעלבן פרק, און וויבאלד אזוי: וואס איז די שייכות פון דער משנה פון „עשרה דורות מאדם" צו דער פריערדיקער משנה „בעשרה מאמרות

---

11) בראשית ב, טו.

12) אוה"ת בראשית (ח"ו ע' 2082 — בשם ארז"ל). וראה לקו"ת שה"ש (מח, ד). יל"ר בראשית. זח"א כז, א. תקו"ז תכ"א (סב, א). שם תנ"ה (פח, ב).

13) שהרי בודאי הסברא נותנת — שהחלק בג"ע הוא לפי ערך ריבוי עבודתו את ה' במשך ימי חייו שניתנו לו.

14) תשא לד, ו. שלח יד, יח.

15) שלח שם (מסנהדרין קיא, סע"א. וראה גם עירובין כב, א. ב"ק נ, רע"ב). ובפרש"י תשא שם: שמא יעשה תשובה.

16) דרך חיים (להמהר"ל) לאבות שם.

17) ונפק"מ להלכה בנוגע מחלוקת ואח"כ סתם כו' — כידוע בכללי הש"ס. וראה תוס' — ב"ק (קב, א ד"ה אין), ריש ב"מ וב"ב.

נברא העולם כו׳״? אויב בלויז צוליבן סדר הענינים אין זמן, וואס די עשרה דורות מאדם עד נח האבן זיך אנ־געהויבן גלייך נאך „נברא העולם", האט דער תנא געדארפט מקדים זיין די שפעטערדיקע[18] משנה „עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות כו׳״ וואס רעדט וועגן דעם סיום פון „נברא העולם" — פאר דעם זמן פון די „עשרה דורות כו׳״[19].

איז דער ביאור אין דעם: אין דער פריערדיקער משנה ווערט געזאגט אז „בעשרה מאמרות נברא העולם כו׳״ און אז דאס לערנט אונז א צווייענ־דיקן ענין: „להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם כו׳ וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם כו׳".

און בהמשך ובהתאם צו די צוויי לערנונגען בקשר צו די צוויי סוגי בני אדם [א) להפרע מן הרשעים שמ־אבדין כו׳. ב) וליתן שכר טוב לצדי־קים שמקיימין כו׳] לערנט די צווייטע משנה אין די זעלבע צוויי ענינים[20]:

א) „עשרה דורות מאדם ועד נח וכו׳״ — וואס די עשרה דורות זיינען געווען רשעים וואס האבן מאבד געווען דעם עולם, דעריבער האט דער אויבערשטער זיי מעניש געווען („להפרע") — „שהביא עליהם את מי המבול".

ב) „עשרה דורות מנח ועד אברהם כו׳ עד שבא אברהם וקבל שכר כולם" — וואס הגם אויך אט די עשרה דורות „היו מכעיסין ובאין", האט אבער אברהם אבינו „מקיים" געווען דעם עולם: ער האט גע׳פועל׳ט א קיום אויך אין די אלע זיינע עשרה דורות[21], און דערפאר איז געווען „שכר כולם" און ער האט גענומען „שכר כולם".

ה. ס׳איז אבער נאך אלץ ניט מוס־בר: וואס איז פארט דער הפרש צווי־שן די ביידע עשרה דורות, וואס דוקא אין די צווייטע האט מען געקענט אויפטאן א „קיום" (און דורך דעם מקבל זיין „שכר כולם")?

איז דער ביאור אין דעם:

ע״ד ווי בא מלחמות — כפשוטן — פון אידן איז געווען זאכן וואס מען האט מחרים געווען און זאכן וואס מען האט גענומען בשלל,

אזוי אויך אין דער מלחמה מיטן רע שבעולם זיינען פאראן צוויי סוגים ברע[22] (און במילא צוויי אופנים ווי צו „טאן"[23] מיט זיי[24]):

א) זאכן וואס זיינען אינגאנצן רע, זיי האבן ניט אין זיך קיין טוב: און אזעלכע זאכן דארף מען מאבד זיין — ע״ד פון „שבירתן זוהי טהרתן"[25].

---

18) משנה ו.

19) כמו שהקשו במד״ש, נחלת אבות ודרך חיים לאבות.

20) ראה בס׳ שבהערה הקודמת.

21) ראה רבינו יונה שם: מלא כל החסרונות כו׳.

22) בארוכה — תניא פ״ו ואילך.

23) כמש״נ: (מ)כל מלאכתו אשר ברא אלקים (צריך) לעשות (לתקן) — ב״ר פי״א, ו. ובפרש״י שם.

24) ע״ד ב׳ הפירושים (ספרא בחוקותי כו, ו) ב„והשבתי חי׳ רעה מן הארץ": א) מעבירם מן העולם, ב) משביתן שלא יזיקו. וראה יהל אור (ובמילואים) לתהלים צב, א. ולהעיר מצפע״נ — להרגצובי — בחוקותי שם.

25) כלים רפ״ב (משא״כ בהאופן דב״ק (נד, א) ששבירתן זהו מיתתן).

און ווי ס'איז מבואר אין לקו"ת[26] אין דעם ענין פון שריפת הפרה, אַז „פרה" איז מרמז אויף די מעשים רעים וואָס זיינען „באמת רע גמור מצ"ע", וואָס דערפאַר פאַרברענט מען די פרה — ווייל „אין לה תקנה אלא ביטולה והעברתה מן העולם"; און עס בלייבט איבער בלויז דער אפר, וואָס באַווייזט אויפן עצם „כח המתאווה" וואָס איז ניט „רע מצד עצם עצמותו".

ב) זאכן, וואָס הגם און אפילו ווען בגילוי זעט זיך ניט אין זיי קיין טוב, פונדעסטוועגן האָבן זיי אין זיך אַ ניצוץ טוב; וואָס דערפאַר דאַרף מען זיי ניט מאבד זיין, נאָר טאָן מיט זיי ביז מ'וועט, אדרבה, זיי מקיים זיין, דורך דעם וואָס מ'וועט זיי מהפך זיין מרע לטוב [ביז, ע"ד ווי דער לשון חז"ל[27]: „מצעות שהציעה לו באיסור הציעה לו בהיתר"]

און דאָס איז דער הפרש צווישן די ביידע „עשרה דורות": דער רע פון די עשרה דורות שמאדם עד נח איז געווען רע גמור, און אַזאַ רע איז מאבד די וועלט; דעריבער האָט דער אויבערשטער זיי אינגאַנצן אָפּגעווישט פון דער וועלט, „הביא עליהם את מי המבול".

משא"כ די עשרה דורות שמנח ועד אברהם, כאָטש אויך זיי „היו מכעיסין ובאין", דאָך איז זייער רע געווען פון אַזאַ סוג וואָס מ'האָט עס געקענט מהפך זיין לטוב; און דערפאַר, בשעת אברהם אבינו איז געקומען און האָט דורך זיין עבודה „מקיים" געווען די וועלט, ער האָט מתקן און משלים געווען די אַלע עשרה דורות — האָט ער באַקומען „שכר כולם".

ו. דער טעם וואָס דער אויבערשטער איז מאריך אַף ביז עשרה דורות:

שוין גערעדט פיל מאָל[28], אַז „עשר" איז אַ גאַנצער און פולקאָמער מספר וואָס איז אין זיך כולל אַלע שלימות'ן[29]; און פונקט ווי דאָס איז אין צד הקדושה, אַזוי איז עס אויך אין היפך הקדושה: דער גאַנצער און פולער פאַרנעם פון רע איז אויסגעשטעלט אין דעם מספר פון עשר, פון צען בחינות[30].

און דערפאַר איז דער אויבערשטער מאריך אַף (וואַרטנדיק מ'זאָל תשובה טאָן) ביז עשרה דורות — ד.ה. ביז צו דער פולער מאָס פון „מכעיסין ובאין" אין אַלע צען בחינות (דורות) פון רע[31].

ז. יעדער מענטש ווערט דאָך אָנגערופען „עולם קטן"[32] — איז פונקט ווי עס זיינען פאַראַן צווי תקופות פון עשרה דורות אין „עולם גדול", אַזוי זיינען דאָ אָט די ביידע „תקופות" ביים „עולם קטן" — באַ אַ יחיד אין עבודתו ית':

ווען אַ מענטש איז אין משך פון גאַנצע „צען טעג" אַריינגעטאָן אין ענינים בלתי רצויים און פונדעסטוועגן „וטוב לו", קען ער דאָך מיינען אַז

---

26) חקת נו, ג ואילך.
27) מנחות מד, א.

28) ראה לקו"ש חי"ג ע' 282 ס"ג ובנסמן שם — לענין עשרה מישראל.
29) ראב"ע לשמות ג, טו. פרדס ש"ב.
30) ראה תניא רפ"ז.
31) ראה גם דרך חיים שם.
32) תנחומא פקודי ג. תקו"ז תס"ט (ק, ב). ועיי"ב אדר"נ פל"א. קה"ר א, ד. ועוד.

אויך ווייטער וועט זיין מצב זיין ווי ביז איצט — „והתברך בלבבו לאמר שלום יהי' לי כי בשרירות לבי אלך"[33] — זאָגט אויף דעם די משנה, אַז דאָס וואָס ער האָט געהאַט השפעת הטוב ביז אַהער (הגם ער איז ניט כדבעי) איז עס דערפאַר וואָס דער אויבערשטער איז „מאריך אף"[34]: אָבער דאָס וועט נפסק ווערן נאָך דעם באַשטימטן זמן[35].

און דעריבער דאַרף ער טאָן זיין עבודה אין אַן אופן פון „הביא עליהם את מי המבול" — אינגאַנצען מבטל זיין די ענינים בלתי רצויים.

אָבער די עבודה איז ניט מספיק, וואָרום ווייבאַלד עס זיינען שוין דורכגעגאַנגען גאַנצע „צען טעג" אויף ענינים בלתי רצויים, פעלט דאָך אין די ענינים טובים וואָס ער האָט אין דעם פאַרגאַנגענעם זמן געקענט (ובמילא — געדאַרפט) אויפטאָן — און ס'איז דאָך „ימים יצרו גו'"[36]: יעדער מענטש האָט אַ געוויסע צאָל טעג וואָס זיינען פאַר אים באַשטימט צו טאָן אין עבודת ה':

דעריבער מוז ער זיך פאַרנעמען מיט דער צווייטער עבודה (פון די צווייטע „עשרה דורות"): פועל זיין אַ „קיום" אויך אין די פריערדיקע טעג — דורך דער עבודה פון אתהפכא חשוכא לנהורא, איז ער מתקן און משלים אויך דאָס וואָס ער האָט פאַרפעלט אין די פריערדיקע טעג, ביז אין אַ אופן פון „וקבל שכר כולם".

(משיחת ש"פ ראה תשל"ה)

---

33) נצבים כט, יח.

34) ראה לעיל ע' 66־67 ובהנסמן שם.

35) ראה בארוכה קונטרס ומעין מ"א פ"ב ואילך.

36) תהלים קלט, טז. המשך באתי לגני הש"ת ספ"י.

לך לך ב

א. שוין גערעדט פיל מאָל (דאָס וואָס ס'איז מבואר אין חסידות בכ"מ[1]) וועגן דעם חילוק צווישן לימוד התורה און קיום המצות פון אברהם [ווי רז"ל[2] זאָגן „אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה כו'", „עשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה"[3], און עד"ז ביי] יצחק ויעקב און די שבטים, און פון אידן לאחרי מ"ת — אַז היות דער לימוד התורה וקיום המצות פון די אבות איז געווען פאַר מתן תורה, איידער ס'איז געווען דער ציווי אויף לימוד התורה וקיום המצות, ובאופן דוירד ה' על הר סיני, ד.ה. אַז זייער לימוד התורה וקיום המצות איז געווען (בכלל — באופן דאינו מצווה ועושה, נאָר) מצ"ע ובכח עצמן[4], האָבן זיי דעריבער ניט דערגרייכט צו דער מדרי' פון תורה ווי זי איז העכער פון נבראים אפילו הכי נעלים, נאָר ווי תורה האָט אַ שייכות און איז פאַרבונדן מיט נבראים און זייער עבודה;

משא"כ לאחר מ"ת, וויבאַלד ס'איז שוין דאָ אַ ציווי מלמעלה אויף לימוד התורה וקיום המצות, האָט מען צוזאַמען דערמיט (געגעבן) אויך דעם כח (המצווה) הבורא צו דערגרייכן צו עצמות התורה ווי זי איז העכער לגמרי פון וועלט[5].

און דעריבער זאָגט דער רמב"ם[6]: „שכל מה שאנו מרחיקים או עושים היום אין אנו עושין אלא במצות הקב"ה ע"י משה רבינו ע"ה לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו כגון זה שאין אנו אוכלין אבר מן החי אינו מפני שהקב"ה אסרו [אותו] לנח, אלא לפי שמשה אסר עלינו אבמ"ה במה שצוה בסיני שיתקיים איסור אבמ"ה וכמו כן אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"ה מל עצמו ואנשי ביתו[7] אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו שנמול כמו שמל אברהם אבינו ע"ה, וכן גיד הנשה אין אנו הולכים אחר איסור יעקב אבינו אלא מצות משה רבינו ע"ה".

וואָרום דוקא (קיום) תורה ומצות ווי

---

1) ד"ה זכור תרנ"ד. ד"ה וכל העם תרע"ח. ד"ה השקיפה תרפ"ט בסופו (סה"מ תש"י ע' 280). ד"ה וכל העם תש"ו. ועוד. וראה בכללות הענינים המבוארים לקמן — ספר הערכים־חב"ד ח"א ערך אבות. וש"נ.

2) יומא כח, ב.

3) קדושין פב, א. פרש"י תולדות כו, ה (באברהם). שם כו, יב. כז, ג. ט (ביצחק). וישלח לב, ה (ביעקב).

4) להעיר מפרש"י ר"פ נח (ד"ה את האלקים) „אבל אברהם הי' מתחזק ומהלך בצדקו מאליו" (אלא ששם הוא בניגוד לנח).

5) ראה במקומות שנסמנו בהערה 1 ההוכחה לזה (שהנברא בכח עצמו אינו יכול להגיע למעלה משרשו ומקורו) מזה דשיערו חז"ל (יומא לא, א) דמעין עיטם גבוה מקרקע העזרה כ"ג אמה מהמקוה של כה"ג כו'.

6) פיה"מ ספ"ז דחולין.

7) להעיר שהרמב"ם כתב „מל עצמו ואנשי ביתו" ולא כתב שהקב"ה צוה לאברהם שימול עצמו (וכיו"ב), אף שאברהם נצטווה ע"ז בפרשתנו (יז, א ואילך) — וי"ל בדוחק כי בזה מדגיש דכח הבורא במצות הוא רק בהציווים לאחר מ"ת. משא"כ לפני מ"ת גם בזה שנצטוו הרי לגבי המצות שלאחר מ"ת הרי"ז כאילו „מל עצמו" כי לא הי' בזה כח הבורא שלמעלה מהבריאה. אבל מקדים „לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו". ולהעיר שבאיסור אבר מן החי כתב „שהקב"ה אסרו [אותו] לנח". אבל שם הרי מדובר באיסור שהוא גם לב"נ. ואכ"מ. וראה לקו"ש ח"ה ע' 89 הערה 25. ועוד.